

Z okazji 1 listopada wspominamy naszych wielkich poprzedników

Przy grobach generałów

Nawiązując do niedawnego odsłonięcia Pomnika Geodezji Europejskiej, który upamiętnia pomiary łuku równoleżnika 52°N prowadzone w drugiej połowie XIX w., odwiedziliśmy w Warszawie groby dwóch generałów zasłużonych dla tego projektu: Carla Friedricha Tennera i Józefa Żylińskiego.

Zainspirował nas Mariusz Meus, inicjator renowacji zabytkowej kolumny na Placu Teatralnym w Warszawie i wyniesienia jej do rangi Pomnika Geodezji Europejskiej, a także opisanie

jej historii [GEODETA 10/2022]. Odszukał on groby generałów i dotarł do ciekawych informacji na ich temat. Obaj bohaterowie odpowiadali *de facto* za połowę pomiarów łuku geodezyjnego

równoleżnika 52°N, tę w granicach Imperium Rosyjskiego (tj. od Suchej Góry i bazy częstochowskiej przez Warszawę aż do Orska na Uralu). Część łuku stanowiła sieć triangulacyjna założona przez Carla Friedricha Tennera w Królestwie Kongresowym w latach 1843–1853, który takich sieci na terenie całego Imperium Rosyjskiego miał na koncie kilka.

Przy okazji warto wspomnieć, że był on również współtwórcą łuku geodezyjnego południka 25°20'E zwanego Łukiem Struvego (niektóre źródła podają Struvego–Tennera), a konkretnie jego południowej części od Wilna do Delt Dunaju. Pierwotnie Tenner realizował ją jako osobny łańcuch triangulacyjny.

Gen. Carl Friedrich Tenner

Fot. Obserwatorium w Toru

Fot. Wielki.pl/żr. Andrzej Żyliński

Gen. Józef Żyliński

Tymczasem Friedrich Georg Wilhelm von Struve rozwił sieć triangulacji na północy. Ostatecznie w 1829 r. oba niezależne projekty zostały ze sobą połączone i w efekcie powstał łańcuch triangulacyjny łuku południka rozciągający się na długości 2821,833 km od Morza Arktycznego po Morze Czarne. W 2005 roku został on wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Carl Friedrich Tenner urodził się w majątku Auvere w pobliżu miasta Narva (Estonia), a zmarł w wieku 76 lat i został pochowany w Warszawie na cmentarzu ewangelicko-augsburskim. Jego nagrobek (aleja 1, miejsce 49, czwarty nagrobek od widocznych pozostałości starego muru cmentarza) zwieńczony jest obeliskiem w kształcie przypominającym ówczesne austriackie repery fundamentalne „Locus Perennis”. Jak czytamy na tablicy umieszczonej u podstawy, urodził się 3 sierpnia 1783 r., a zmarł 28 grudnia 1859 r. Wszystkie napisy na nagrobku wykonane są cyrylicą, a daty podano zarówno w kalendarzu juliańskim, jak i gregoriańskim (różnica 12 dni).

Utworzenie łuku geodezyjnego równoleżnika 52°N wymagało również utworzenia nowych łańcuchów triangulacyjnych oraz ponownego zmierzenia lub przeliczenia sieci triangulacyjnej C.F. Tennera. Tę pracę w latach 1870–1885 wykonał gen. Józef Żyliński (vel Mordas-Żyliński herbu Janina), polski szlachcic urodzony w Trokach na Litwie 8 kwietnia 1834 r.

Ukończył on studia astronomiczno-geodezyjne przy Obserwatorium w Pułkowie koło Petersburga i przez wiele lat pracował w służbach topograficznych armii rosyjskiej, wykonując liczne pomiary w europejskiej części Imperium Rosyjskiego. I właśnie w związku z pomiarami łuku równoleżnika 52°N wykonywanymi przez niego w Warszawie w 1872 roku na placu Teatralnym wzniesiono na murywanym fundamencie marmurową kolumnę, która przetrwała do dziś. Żyliński zaangażował się również w trwający 25 lat projekt osuszania bagien Polesia, co zaznaczono wpisem na nagrobku. Jak podaje

Mariusz Meus, w 1909 r. gen. Żyliński przeszedł w stan spoczynku, wracając w rodzinne strony na Litwie. Jednak po wybuchu rewolucji październikowej wyjechał do Warszawy, gdzie mieszkała najmłodsza z jego z trzech córek. Tam, już w niepodległej Polsce, zmarł 16 marca 1921 r. przeżywszy 86 lat. Został pochowany w rodzinnym grobowcu Woyniłłowiczów na Cmentarzu Powązkowskim. Jego córka Zofia wyszła bowiem za Apolinarego Woyniłłowicza i oboje wraz z jedyną córką Marią również tam spoczywają (kwatery 83, rząd 2, miejsca 27 i 28).

Tekst i zdjęcie Anna Wardziak

